

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Teisingumo užtikrinimas ES: 2021–2024 m. Europos teisėjų mokymo strategija“

(COM(2020) 713 final)

(2021/C 286/24)

Pranešėja **Elena CALISTRU**

| | |
|--|---|
| Konsultavimasis | Europos Komisija, 2021 2 24 |
| Teisinis pagrindas | Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis |
| Atsakingas skyrius | Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius |
| Priimta skyriuje | 2021 4 16 |
| Priimta plenarinėje sesijoje | 2021 4 27 |
| Plenarinė sesija Nr. | 560 |
| Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė) | 240 / 3 / 0 |

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Dėl teisėjų mokymo ES teisės klausimais pagerėjo teisingas ir vienodas ES teisės taikymas ir atsirado abipusis pasitikėjimas tarpvalstybiniuose teismo procesuose, taip padedant kurti ES teisingumo erdvę. Ši strategija grindžiama sėkmingomis ankstesnėmis pastangomis, o jos tikslas – teisėjų mokymą išlaikyti ES darbotvarkės prioritetu, ypatingą dėmesį skiriant naujų uždavinių, kaip antai žaliąjį pertvarka ar nauji darbo santykiai, sprendimui ir prisitaikymui prie naujos technologijų eros.

1.2. Skiriant pakankamai išteklių, teikiant paramą ir mokymus, visų valstybių narių teisingumo srities specialistai gali patenkinti piliečių, darbuotojų ir įmonių poreikius ES. Tinkamai paruošti specialistai atlieka svarbų vaidmenį stiprinant teisinės valstybės principo kultūrą ir užtikrinant paties teisinės valstybės principo laikymąsi, propaguojant Europos vertybes ir principus, pavyzdžiui, teismų nepriklausomumą, ir remiant veiksmingą pagrindinių teisių užtikrinimą ES ir nacionaliniu lygmenimis.

1.3. Dėl vykstančių darbo rinkos pokyčių vis dažniau kyla klausimų dėl darbuotojų statuso ir jiems taikomų taisyklių, taip pat dėl atsirandančių naujų darbo formų. Panašiomis arba tokiomis pačiomis aplinkybėmis valstybių narių teismų sprendimai šiuo klausimu skiriasi, net ir byloje, susijusiose su ta pačia įmone. Siekiant užtikrinti vienodą teismų praktiką ir tinkamą vidaus rinkos veikimą, būtina teikti gaires ir mokymus teisėjams.

1.4. EESRK visiškai supranta ir pripažįsta, kad Komisija atlieka tik pagalbinį vaidmenį vykdant teisėjų mokymą, nes už jį pirmiausia yra atsakingi nacionaliniai suinteresuotieji subjektai. Vis dėlto tinkama strateginė integracija ir finansinė parama strategijai įgyvendinti turėtų būti bendras rūpestis.

1.5. Kadangi ES lygmeniu kyla iššūkių ir daugėja ES masto problemų (pvz., ES finansinių interesų apsauga taikant naujus finansinius mechanizmus, vykdant skaitmeninę ir žaliąją pertvarką), darosi vis svarbiau valstybėse narėse nustatyti taisykles vienodesniam požiūriui į teisėjų mokymą užtikrinti.

1.6. Komitetas taip pat pripažįsta Komisijos teikiamą svarbą reguliariai strategijos įgyvendinimo stebėsenai ir bendradarbiavimui su kitomis ES institucijomis, kad būtų užtikrinta reikiama politinė parama tikslams įgyvendinti. EESRK labai rekomenduoja Komisijai rasti būdų, kaip į strategijos įgyvendinimo stebėseną tiek ES, tiek valstybių narių lygmeniu įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius.

1.7. EESRK mano, kad siekiant apsaugoti ES finansinius interesus, spręsti aplinkos klausimus ir užtikrinti Sąjungos teises, informatorių, kurie atlieka svarbų vaidmenį užkertant kelią piktnaudžiavimui, susijusiam su sukčiavimu ir korupcija, apsauga ir teisės, taip pat bet kokie Sąjungos teisių pažeidimai turėtų būti įtraukti į teisingumo srities specialistų mokymą.

1.8. Europos teisėjų mokymas turėtų apimti ne tik teisinį švietimą, ir Komitetas ypač palankiai vertina tai, kad daug dėmesio skiriama „teisėjo profesijai“, nes teisėjai yra pagrindinis teisingumo sistemos veiksmingumą užtikrinantis elementas. EESRK pritaria profesinių įgūdžių tobulinimui papildomose srityse, tokiose kaip etika, kriminalistika ir psichologija, ir užtikrinimui, kad teisingumo srities specialistai turėtų būtiną supratimą apie techninius aspektus, kurie dažniausiai nagrinėjami įvairiose ES teisės srityse, pavyzdžiui, aplinkos, infrastruktūros ar finansų ir (arba) bankininkystės srityse.

1.9. Be to, skaitmeninimo ir ypač dirbtinio intelekto priemonių naudojimo teismų sistemoje klausimais EESRK rekomenduoja rengti specialius mokymus. Visų pirma turėtų būti labai skatinama ir rekomenduojama siekti išmanyti ir taikyti Europos dirbtinio intelekto naudojimo teismų sistemose etikos chartijos principus.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. Iš 2011–2020 m. Europos teisėjų mokymo strategijos vertinimo matyti, kad ji padėjo pagerinti praktikuojančių teisininkų (ypač teisėjų ir prokurorų) mokymą apie ES teisę, sukurti tinklą, kaip antai Europos teisėjų mokymo tinklas (ETMT), pajėgumus ir sustiprinti ES lygmens tinklus ir mokymo įstaigas.

2.2. ES lygmeniu vykdant teisėjų mokymą turi būti sprendžiami su naujais pokyčiais ir iššūkiais susiję klausimai. Tarp šių klausimų – teisinės valstybės principo susilpnėjimas, pagrindinių teisių pažeidimai kai kuriose valstybėse narėse, naujos ES lygmens reguliavimo sritys, taip pat skaitmeninė pertvarka.

2.3. 2021–2024 m. Europos teisėjų mokymo strategija siekiama sukurti bendrą Europos teisminę kultūrą, grindžiamą teisinės valstybės principu, pagrindinėmis teisėmis ir tarpusavio pasitikėjimu. Šioje strategijoje nustatyta sistema ir pagrindiniai veiksmai, kuriais siekiama skatinti teisingą ir veiksmingą ES teisės taikymą. Valstybės narės, mokymo paslaugų teikėjai, nacionalinės ir Europos teisingumo srities specialistų organizacijos ir ES yra raginami, dalijantis bendra atsakomybe, spręsti šiuos prioritetinius klausimus:

- teisėjų mokymas siekiant skatinti bendrą kultūrą teisinės valstybės srityje,
- pagrindinių teisių apsauga ir užtikrinimas, kad ES pagrindinių teisių chartija būtų realiai įgyvendinama kasdieniame žmonių gyvenime, ypatingą dėmesį skiriant nukentėjusių ir pažeidžiamų asmenų apsaugai,
- teisingumo sistemos skaitmeninimo stiprinimas,
- neatsilikimas nuo plėtojamos ES teisės, įskaitant tarpvalstybinį teisminį bendradarbiavimą,
- specialistų paruošimas spręsti naujas užduotis, ypač po pandemijos,
- mokymas ne ES teisės klausimais, pavyzdžiui, apie teisėjo profesiją, taip pat neteisinės žinios ir įgūdžiai,
- praktiškesnės ir labiau pritaikytos teisingumo srities specialistų mokymo darbotvarkės sukūrimas ir įgyvendinimas,
- aktyvesnis, visapusiškesnis ir tikslingesnis skirtingų kategorijų teisingumo sistemos specialistų mokymas,
- aukštos kokybės ir veiksmingos mokymo veiklos, įskaitant įvairių formų mokymąsi, skatinimas, ypatingą dėmesį skiriant mišriems ir (arba) e. mokymosi metodams ir naudojant išbandytas ir patikrintas mokymo programas,
- teisininkų mokymo, skirto jauniems specialistams, skatinimas,
- nacionalinių suinteresuotųjų subjektų, ES teisės specialistų tinklų, Europos teisėjų mokymo tinklo, kitų ES lygmens subjektų ir Komisijos dalijimosi atsakomybe stiprinimas,

— mokymas, skirtas ne ES teisingumo srities specialistams, ypač iš Vakarų Balkanų šalių.

3. Bendrosios pastabos

3.1. COVID-19 krizė sukėlė didelių sunkumų teismų sistemos veikimui, dėl jos taip pat atsirado naujų iššūkių, kuriuos teisingumo srities specialistai turi įveikti. EESRK palankiai vertina tai, kad buvo atkreiptas dėmesys į poreikį užtikrinti ne tik skaitmeninei pertvarkai būtiną infrastruktūrą, bet ir investicijas į specialistų, kurie turės dalyvauti šioje **skaitmeninėje pertvarkoje**, įgūdžius.

3.2. Vis dėlto yra svarbi išlyga: strategiją įmanoma įgyvendinti tik **dalyvaujant visiems suinteresuotiesiems subjektams**, įskaitant teisingumo ministerijas, teisminių institucijų ir prokuratūrų tarybas, savireguliuojamų profesijų valdybas, Europos teisingumo srities specialistų asociacijas, nacionalinius ir ES lygmens mokymo paslaugas teikiančius subjektus, ES institucijas ir įstaigas. EESRK pritaria Komisijos raginimui, skirtam šiems subjektams, išpareigoti siekti strategijos kiekybinių ir kokybinių tikslų.

3.3. EESRK primena keleto ankstesnių nuomonių ⁽¹⁾ išvadas, kuriose teigiama, kad nuoseklus teisės kreiptis į teismą taikymas visoje ES yra esminis veiksnys, kuriuo grindžiama bendroji rinka ir darnus ES teisėje numatytų teisių įgyvendinimas Sąjungoje, ir jis suteikia būtino aiškumo bei tikrumo piliečiams ir įmonėms, nes ES *acquis* taikymas valstybėse narėse vis dar labai skiriasi. Šiuo tikslu labai svarbu remti valstybes nares nacionaliniu lygmeniu, suteikiant joms ne tik būtiną papildomą finansavimą (taip pat ir iš ekonomikos gaivinimui ir atsparumo didinimui numatytų išteklių), bet ir priemones, skirtas užtikrinti, kad visi suinteresuotieji subjektai ir teisingumo srityje dirbantys asmenys būtų pasirengę prisidėti prie šių pastangų.

3.4. Taip pat pripažįstame Komisijos teikiamą svarbą reguliariai strategijos įgyvendinimo stebėsenai ir bendradarbiavimui su kitomis ES institucijomis, kad būtų užtikrinta reikiama politinė parama tikslams įgyvendinti. EESRK ragina Komisiją rasti būdų, kaip pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius įtraukti į strategijos įgyvendinimo stebėseną tiek ES, tiek valstybių narių lygmeniu.

3.5. EESRK sutinka su tuo, kad tinkamai parengti specialistai atlieka svarbų vaidmenį stiprinant **teisinės valstybės principo kultūrą** ir užtikrinant paties teisinės valstybės principo laikymąsi, propaguojant Europos vertybes ir principus, pavyzdžiui, teismų nepriklausomumą, ir remiant veiksmingą **pagrindinių teisių užtikrinimą** ES ir nacionaliniu lygmenimis. Tačiau pabrėžiame, kad dedant didesnes pastangas svarbu užtikrinti tinkamus išteklius, paramą ir mokymą, kad visų valstybių narių teisingumo srities specialistai galėtų patenkinti ES piliečių ir įmonių poreikius laikydamiesi tų pačių standartų ir vertybių.

3.6. Nuo pat įsteigimo 2018 m., EESRK pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų grupė daug dėmesio skyrė suinteresuotųjų subjektų nuomonėms klausimais, susijusiems su teismų sistemos kokybe ir nepriklausomumu. EESRK sutinka su tuo, kad tinkamai parengti specialistai atlieka svarbų vaidmenį stiprinant teisinės valstybės principo kultūrą ir užtikrinant paties teisinės valstybės principo laikymąsi, propaguojant Europos vertybes ir principus, pavyzdžiui, teisinį nepriklausomumą, ir remiant veiksmingą pagrindinių teisių užtikrinimą ES ir nacionaliniu lygmenimis.

4. Konkretios pastabos

4.1. Palankiai vertiname nuolatinį išipareigojimą valstybių narių teisingumo srities specialistams užtikrinti būtiną mokymą, ypač laikantis ES *acquis* teisinės valstybės srityje, ir veiksmingai įgyvendinant valstybių narių išipareigojimus, susijusius su pagrindinėmis teisėmis (įskaitant konkrečių pažeidžiamų grupių, pvz., vaikų, neįgalųjų, nukentėjusiųjų nuo rasizmo ir diskriminacijos teisių apsaugą).

4.2. Dėl vykstančių darbo rinkos pokyčių vis dažniau kyla klausimų dėl darbuotojų statuso ir jiems taikomų taisyklių, taip pat dėl atsirandančių naujų darbo formų. Panašiomis arba tokiomis pačiomis aplinkybėmis valstybių narių teismų sprendimai šiuo klausimu skiriasi, net ir byloje, susijusiose su ta pačia įmone. Siekiant užtikrinti vienodą teismų praktiką ir tinkamą vidaus rinkos veikimą, būtina teikti gaires ir mokymus teisėjams.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė *Teisė kreiptis į teismą nacionaliniu lygmeniu su ES aplinkos teisės įgyvendinimo priemonėmis susijusiais klausimais* (komunikatas) (OL C 129, 2018 4 11, p. 65); EESRK nuomonė *ES aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo gerinimo veiksmai* (OL C 283, 2018 8 10, p. 83); EESRK nuomonė *Orhuso konvencijos taikymas. Teisė kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais* (OL C 123, 2021 4 9, p. 66).

4.3. Kitas pabrėžiamas aspektas yra poreikis tęsti mokymo veiklą tose srityse, kurios pagal ES saugumo darbotvarkę yra laikomos probleminėmis, pavyzdžiui, kibernetiniai nusikaltimai, organizuotas nusikalstamumas ir finansiniai nusikaltimai, darantys poveikį ES biudžetui, ypač atsižvelgiant į naujas aplinkybes, susijusias su Europos prokuratūros įsteigimu. Visiems suinteresuotiesiems subjektams tai turėtų būti nuolat rūpimas klausimas ir jam spręsti turėtų būti skiriami atitinkami ištekliai.

4.4. Kalbant apie ES finansinių ir aplinkos interesų apsaugą, EESRK mano, kad į teisingumo srities specialistų mokymą turi būti įtraukta informatorių, kurių teisės dar nepakankamai žinomos ir kurie teikdami pranešimus atlieka svarbų vaidmenį užkertant kelią piktnaudžiavimui, susijusiam su sukčiavimu, korupcija, ir bet kokiems Sąjungos teisių pažeidimams, apsauga.

4.5. Vienas svarbiausių klausimų bus susijęs su teisingumo sektoriaus pažanga skaitmeninimo srityje. Tačiau EESRK pažymi, kad aplinkybės šalyse yra labai skirtingos ir kad valstybių narių teismų sistemos yra skirtinguose skaitmeninimo etapuose. Siūlomoje strategijoje atsižvelgiama į nacionalinę kompetenciją ir laikomasi subsidarumo principo. Taip pat yra svarbu, kad visos valstybės narės kartu stengtųsi sumažinti esamas skaitmeninimo spragas ne tik užtikrindamos investicijas į infrastruktūrą, bet ir teisingumo srities specialistų, kurie turės įgyvendinti skaitmeninę pertvarką, įgūdžius.

4.6. Nevykdant teisingumo sistemos skaitmeninimo nacionaliniu lygmeniu ir neinvestuojant į teisingumo srities specialistų mokymą kasdienėje veikloje naudoti skaitmenines priemones ir technologijas, bus sunku sudaryti palankesnes sąlygas glaudesniai tarpvalstybiniam teisminių institucijų bendradarbiavimui. Be to, be tinkamų ir nuoseklių investicijų į mokymą ne tik skaitmeninių įgūdžių, bet ir informuotumo srityje, bus sunku spręsti naujus uždavinius (tiek tokius klausimus kaip tinkama asmens teisių ir asmens duomenų apsauga skaitmeninėje erdvėje, tiek naujus klausimus, pvz., kibernetiniai nusikaltimai).

4.7. Skaitmeninimo ir ypač dirbtinio intelekto priemonių naudojimo teismų sistemoje klausimais EESRK rekomenduoja rengti specialius mokymus. Pagarba pagrindinėms teisėms, diskriminacijos prevencija, kokybiškų duomenų naudojimas teismo sprendimuose ir principo „žmogaus atliekamas proceso valdymas“ laikymasis, be kita ko, yra įtvirtinti Europos dirbtinio intelekto naudojimo teismų sistemose etikos chartijoje⁽²⁾. Labai svarbu, kad šie principai būtų žinomi ir jų būtų laikomasi rengiant mokymus.

4.8. Pripažinimas, kad Europos teisėjų mokymas turėtų apimti ne tik teisinį švietimą, bet ir padėti ugdyti profesinius gebėjimus, yra sveikintinas. Visų pirma atkreipiame dėmesį į tai, kad pabrėžiama, jog teisėjo profesijos mokymas yra labai svarbus siekiant užtikrinti teisingumo sistemos veiksmingumą, pasitikėjimą tarp teisingumo sistemų ir visuomenės narių, taip pat specialistų tarpusavio pasitikėjimą jiems bendradarbiaujant tarpvalstybinio mastu.

4.9. Kitas svarbus klausimas, kurį reikia spręsti, yra teisingumo srities specialistų mokymas papildomose srityse, kaip antai etika, kriminalistika ir psichologija, ir užtikrinimas, kad teisingumo srities specialistai turėtų būtiną supratimą apie techninius aspektus, kurie dažniausiai nagrinėjami įvairiose ES teisės srityse, pavyzdžiui, aplinkos, infrastruktūros arba finansų ir (arba) bankininkystės srityse.

4.10. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad dėmesys skiriamas platesniam ES teisę taikančių teisingumo srities specialistų ratui, įskaitant, visų pirma, teisėjus, prokurorus ir teismo darbuotojus, taip pat tokius specialistus kaip teisininkai, notariai, antstoliai, tarpininkai, teismo vertėjai žodžiu ir (arba) raštu, teismo ekspertai ir, tam tikrais atvejais, laisvės atėmimo įstaigų darbuotojai ir probuotojai. Vis dėlto ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas labai skirtingai padėčiai valstybėse narėse, t. y. įvairioms specifinėms nacionalinėms aplinkybėms, dėl kurių net ir strategijos įgyvendinimas gali būti gana sudėtingas.

4.11. EESRK taip pat sutinka su tuo, kad mokymo kokybė turėtų būti pakankamai aukšta, kad būtų pasiekti jo tikslai, kad būtina įvertinti poreikius, taip pat kad teisingumo srities specialistams reikalingas įvairių formų mokymasis, įskaitant su gyvenamąja vieta susijusią tiesioginę veiklą, e. mokymosi priemones ir mokymą darbo vietoje. Vis dėlto EESRK yra susirūpinęs, kad bendrų metodikų ir nacionalinių mokymo paslaugų teikėjų pastangų šiuo atžvilgiu nepakaks ir kad, nors šiuo metu ES lygmeniu turima daug išteklių, gerosios patirties pavyzdžių ir gairių, valstybės narės nėra visiškai įsipareigojusios jais naudotis.

(2) <https://rm.coe.int/charte-ethique-fr-pour-publication-4-decembre-2018/16808f699b>

4.12. Galime pasimokyti iš išskirtinio Europos teisėjų mokymo tinklo vaidmens ir jo veiklos rezultatų ir palankiai vertiname dėmesį, skiriamą ES lygmens subjektų vaidmeniui skatinant ir organizuojant tarpvalstybinę mokymo veiklą, taip kartu didinant mokymo poveikį.

4.13. Europos teisėjų mokymo vaidmuo skatinant bendrą kultūrą teisinės valstybės srityje taip pat yra aiškus iš to, kad dėmesys skiriamas ir ne ES teisingumo srities specialistams, ar iš to, kad ypatingai pabrėžiama, kad vykdant naujų teisingumo srities specialistų pirminį mokymą jiems būtų suteiktas pagrindinis mokymas apie ES teisinę sistemą ir teisinę kultūrą.

4.14. Taip pat palankiai vertinamos Komisijos pastangos skatinti teisingumo srities specialistų iš ES nepriklausančių šalių, visų pirma Vakarų Balkanų regiono, dalyvavimą mokyme teisinės valstybės *acquis* arba tarpvalstybinio teismo bendradarbiavimo klausimais. EESRK nuolat pabrėžia ⁽³⁾, kad ES šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse būtina remti teisinės valstybės ir teismų nepriklausomumo principus.

4.15. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad reikia pripažinti iššūkius, kurių po „Brexit'o“ gali kilti teismų sistemos specialistams. Tai ypač svarbu atsižvelgiant į sudarytą ES ir JK prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą, taip pat į teisėsaugos ir teisminių bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose ir užtikrinimą, kad būtų gerbiamos pagrindinės teisės.

4.16. EESRK pabrėžia, kad galiausiai, bet ne mažiau svarbu yra tai, kad, siekiant užtikrinti siūlomų veiksmų tvarumą, reikia įtraukti ne tik teismų sistemoje dirbančius suinteresuotuosius subjektus, bet ir pilietinės visuomenės organizacijas, profesines teisingumo srities specialistų asociacijas ir konkrečiose srityse (aplinkos, viešųjų pirkimų, sveikatos, vartotojų apsaugos, darbuotojų teisių, darbo santykių ir kt.) teisingumo ieškančius asmenis. Aktyvus pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių dalyvavimas gali papildomai padėti stiprinti demokratiją, žmogaus teises ir teisinės valstybės principą.

Briuselis, 2021 m. balandžio 27 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽³⁾ EESRK nuomonė *Stojimo proceso stiprinimas. Įtikima ES perspektyva Vakarų Balkanų šalims* (OL C 220, 2021 6 9, p. 88); EESRK nuomonė *ES plėtros strategija* (OL C 133, 2016 4 14, p. 133).